

„Because nature nurture”

Land art kezdeményezések a Székelyföldön

INTERTWINED / Összefonódás

Zsolnay Kulturális Negyed, m21 Galéria, Pécs
2014. július 18 – augusztus 17.

A Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának Doktori Iskolája (PTE MK DLA), valamint az Erdélyi Művészet és Örökség Egyesület szervezésében működő NAP (Nature Art Project) Természetművészeti Központ közös együttműködésével jött létre a bikfalvi workshop (Háromszék, Románia). A workshop célja különféle, táji környezetbe illesztett helyspecifikus projektek létrehozása volt, a doktori iskola hallgatói és a programhoz kapcsolódó vendégművészek bevonásával. A művésztelep COLIN FOSTER, szobrász és a doktori iskola vezetője, valamint PÉTER ALPÁR, a NAPtelep szervezője és doktorandusz közös ideája alapján jött létre, helyt adva a természetművészet (land art) és a társadalmi környezet viszonyával kapcsolatos gyakorlat- és elméletközpontú kutatásoknak.

A pécsi Zsolnay Kulturális Negyed m21 galériájában megrendezett nyári kiállítás nagyrészt a mindennapos környezeti kapcsolatokra reflektált, melyek többféle művészeti felfogásról adtak számot, több alkotó perspektívájából. Az *INTERTWINED / Összefonódás* című tárlat főképp a 2014. július 1–10. között megtartott bikfalvi Nature Art Project művésztelepen szerzett tapasztalatokra irányult, felölelve a *Reális és virtuális terek* témáját, olyan művekkel gazdagítva, amelyek a doktori iskola műterméin belül születtek. Ahogy azt a kiállítás címe is érzékelteti, az *egybefonódás* itt nemcsak a művészet a természettel való kapcsolatára mutatott rá, hanem a doktori iskola komplex művészeti ágainak és alkotóinak változó nyelvezetére is utalt, utalva a múlt és a jelen, a belföld és külföld, az urbánus és falusi összefonódására, de asszociálhatunk a bikfalvi workshopon való társas *együttélés* jelenségére is.

A kiállítás az alkotóművészet intervencióját mutatta be a természetben, a szociális térben és az urbánus környezetben. A dialógus helyenként a fenntartható fejlődésre vagy a környezetvédelemre vonatkozott; máskor a falusi kultúrtér vallási és szociális környezetét tárta elénk. A kiállítás bikfalvi részlege a helyspecifikus munkák miatt nagyrészt csak az ott történt akciók lenyomatait mutatta be, printeken, fotókon és videókon keresztül. Az m21 tere viszont megkívánta, hogy olyan alkotások is szerepeljenek, melyek kötődnek a land art témájához (REZSONYA KATA, VARGA TÜNDE), virtuális és reális dimenziókban mutatva be azokat. A JOHAN VAN DAM kurátor által szelektált kiállítási anyag változatos munkákkal egészült ki, melyek a tér fogalmát járják körül, és mindennapi naturális vagy urbánus környezetünkre reflektálnak. A bejáratnál lévő termék a Bikfalván készült művészeti happeningeket és jelenségeket, valamint a természetes anyagokból készített, természethez közeli plasztikákat mutatták be (TÓTH ATTILA, TÓTH VERONIKA). A hátsó termék leginkább a virtuális, digitális térrel foglalkoztak

(FODOR PÁL, TÓTH ZSUZSA), valamint természeti és más fizikai törvényekkel voltak kapcsolatosak, mint a fények (SZIGETI GÁBOR CSONGOR, BOROS MIKLÓS JÁNOS, LOSONCZY ISTVÁN), az anyagok összetartása és keverése (KRÁMLI MÁRTA), illetve a mindennapi környezet és a fogyasztói kultúra problémái (PALATINUS DÓRA, VARGA GABI).

A Kovászna Megyei Művelődési Központtal együtt szervezett NAPtelep kortárs művészeti rendezvényének elsődleges célja, hogy az itt létrehozott műalkotások a székelyföldi „kultúrtájban” valósuljanak meg. A NAPtelep 2012-től hoz létre olyan kortárs művészeti eseményeket, amelyeknek központjában az ember és a természet, illetve a művészet és a természet viszonyának tanulmányozása áll. Az itt résztvevő alkotók korábban a természeti elemeket (víz, fény vagy a föld) ruházták fel művészeti vonatkozással, feltérképezve a terület társadalmi és kulturális berendezkedéseit.¹

A III. NAPtelep a PTE Művészeti Kar doktori iskolával közösen szervezett természetművészeti műhelyének témája a *Reális és virtuális terek*, ahol a résztvevő alkotók (zenészek és képzőművészek) egyéni és kooperatív munkával aknázták ki a különböző szociális és természeti térségek adta lehetőségeket. Az esemény szerves része volt a Colin Foster által vezetett *The Language of Art* szeminárium a doktori iskolán, ahol a művészek előzetesen megismerhették Bikfalva területi adottságait; koncepcióikat és munkaterveiket pedig helyben kivitelezték. A telepen részt vett alkotók saját művészetfelfogásuk szerint viszonyultak az adott környezethez. Akadtak olyanok, akik számára a szociális és természeti milió teljesen új terepet nyitott meg a művészi gyakorlatban, és akadtak olyanok is, akik már ismerték a land art vagy a public art kifejezőeszközeit. Az itt született művek többnyire helyspecifikusak, alkalm szerűek voltak, ugyanakkor akadtak olyan alkotások is, melyek (ismeretlen ideig) állandó helyet kapnak a falusi környezetben.²

Colin Foster *Gigantic* című videóprojektjének témája egy hátizsák, mely néhány, természetművészeti alkotásokhoz szükséges eszközzel, valamint mindennapos használati tárgyakkal van telepakolva. A rövidfilm enyhe angol humorral fűszerezett TV Shop-szerű reklámként jelenik meg, középpontjában az emblematis, *Gigantic* márkájú táskával, mely megkönnyítheti a buzgó land art alkotók vállalkozását a művészetszínlelés területén. A videó egyfajta ironikus válasz digitális

1 <http://www.naptelep.ro/index-projekt.php>

2 A helyspecifikus művészeti gyakorlat itt egyrészt azt is jelenti, hogy az alkotó az adott környezeti viszonyokhoz kapcsolódik munkájával, másrészt, hogy a helyben megjelenített művek, avagy az alkotási procedúrák milyen módon fűződnek a helybeli szociális, ökológiai, kulturális, vagy politikai jellegzetességekhez. A helyhez kötődő művészi folyamat legjelentősebb szempontja, hogy az alkotás hogyan interpretálja az ember, az adott környezeti tér és az idő viszonyosságait (l. Johan van Dam Bikfalvához kapcsolódó sajtószövegét).

COLIN FOSTER
Gigantic

és virtuális korunk tömegművészetére. Foster másik projektjében, melyet szintén egy rövid dokumentációs film ismertet, különböző alakzatú pecsétet (olykor láb-beliként) alkalmaz Bikfalva neves történelmi és vallási földjein, megőrizve lenyomataikat. Ezek a pecsétek megjelennek a filmben szereplő *Gigantic* hátzásokban is, valamint kiállított tárgyként is, más használati eszközökkel együtt az m21 tárlatán. A videó háttérzenéjét BICSKEY LÁSZLÓ hegedűművész szolgáltatta, aki más, itt jelen

COLIN FOSTER
Határmezsgye

lévő művészekkel is kooperált, Bikfalva által ihletett természeti impresszióit feldolgozva.³

SZABÓ KLARISZ hanginstallációja egy tisztás feletti erdő szélén helyezkedik el, Bikfalvához közel; hangjai a szél lendítése, mozgása által szólnak meg. A *Határmezsgye* című szobor több tűzfának vágott bükkfából áll, egy élő, masszív bükkfára fellógatva. A természetes materiákból létrehozott mű a természetben szól meg, megvalósítva a reális és a produktív, „hangzó” tér egységét. A címválasztásnak két indítéka is volt: Bikfalva eredetileg határvédő faluként működött, másrészt pedig a mű egyfajta választóvonalként szolgál az erdő és az előtte elterülő rét között. NEMES ZSUZSA egy tradicionális médiumot, a tojástemperát választotta koncepciója kidolgozásához. Bikfalva és környékének közösségéhez az ő művészete állt a legközelebb: képek sorozatát festette különböző térségekről és tájakról, melyek meghatározóak a vidék történelmére, legendáira vagy a helyi emberek emlékeire nézve. A festmények egyfajta vizuális tiszteltnyilvánítások a terület természeti, kulturális, vallási és szokási jellegzetességei iránt, mely

³ <https://www.youtube.com/watch?v=5rzbcMQpYZM>

SZÁNTÓ ISTVÁN
Virágtő-fej-ház-kulcs

tényező – Nemes nézetei szerint – a jövőben is éppúgy fontos értéket fognak képviselni, mint a jelenben.

A Kárpát-medence júliusi égboltjának csillagrendszer képmását megvalósítva PÉTER ALPÁR különféle méretben lyukakat égetett szórványosan egy lepedő felületébe, a csillagok fényereje szerinti rendezettségben (*Párhuzamos*). A napfény átszűrődésén keresztül, átvilágítva a textilponyván, a föld felszínén láthatjuk a bolygók és a csillagok állásának rendszerét, pontos minta szerint, ahogy az éjszakai égboltot láthatjuk. A vásznat egy tisztás felett feszítették ki, melynek elterülése a kötelek vonalaival együtt pontosan követi a csillagkép tájolását. Péter munkája a valóságról alkotott érzékelésünkön keresztül köti össze a materiális, földi, „tapintható” valóságot a látványon alapuló égi, univerzumi tér szintjével. A párhuzamos síkok érzékelése csak illúzió, mégis ez a realitás hétköznapi tudatunk számára. Az ég és föld találkozási vonala a horizont, mely az installáció minimális optikai játéka felel meg. Virágok, ásványok és termékek gyűjtésével, a környék természetes összhangját megalkotva és ahhoz igazodva BOTKA ILDIKÓ színes vászoncsíkokat kreált a növényi festés hagyományos eljárásával, melyek alkotóelemei a környezetnek, a természetes elemeknek és nem utolsósorban a festészeti előadásmódnak (*Gyűjtött színek*). A térbeli installációk Bikfalva kertjeinek és erdőinek megőrkítéséről, élénk növényvilágának újraértelmezéséről szólnak. A bikfalvi református templom egykori cserépléceiből készített, vakrámkra feszített vásznak között felfüggesztett pamutcsíkok alkotják a belső tér hálózatát, melyek fák, bokrok, növény szárak, levelek és ágazatok struktúráinak mintájára készültek el. A vásznak növényi színezéssel, a főzés és a bedörzsölés eljárásával készültek, mely az erdélyi paraszti kultúra tradícióját idézi fel. Tervezőgrafikai munkásságából kiindulva NAGY TAMÁS a betűfajták és a tipográfia képalkotási módszereinek szellemében egy ismeretlen, „természeti” írás mintázatát tárta fel egy halott lucfenyő külső felületéről (*Natural asemic writings*). A kutatás gyakorlati része a fa kérgének letisztításából áll, mely alatt korábban a kártevő rovarok vajatokat fúrtak. A fa járatainak finomítása és azoknak nyomdafestékekkel való lefestése után a fa felszínén lineáris meanderformák rajzolódtak ki, felfedve így egy addig nem látott mikrokörnyezeti virtuális teret. Ez egyfajta aszemikus írásként,⁴ idegen és rejtélyes kalligráfiaként jelenik meg, melynek plasztikája többféle

4 Az aszemikus írás kifejezés jelentése, hogy nincsen jelentése az adott szövegnek, szavaknak, jeleknek, azaz nincs szemantikája. Írásnak tűnik, de nem igazán tudjuk elolvasni. Az ilyen írás egy üres tartalmat hordoz, amit a néző és befogadó saját maga értelmezhet és töltheti meg jelentéssel a saját belátása szerint (Nagy Tamás).

asszociációs lehetőséget nyújt. A lucfenyőt a művészi beavatkozás után az eredeti környezetébe állították vissz. Ugyanezekből a vajatokból Nagy Tamás agyagtábla-lenyomatokat is készített, melynek példányai szerepeltek a kiállításon is (*Clay cortex*). Egy másik, *The line of defense* című installációs projektjében Nagy 126 darab nyílvevesszőt állított bele a földbe a bikfalvi vártemplom tornyának lőtávolságából, a múltbéli históriák felelevenítéséeként. Bikfalva történelmi jelentőségét a 13. században épült, védelmi célokat szolgáló református temploma jeleníti meg, melyet 15-17. századi lőréses várfal vesz körbe. A nyílvevesszők egy részét a templomhoz vezető falbejártnál installálták ostromzár-szerűen, a másik része pedig a torony előtt, köríves elrendezésben.

SZÁNTÓ ISTVÁN a kerámia tetőcserepet választotta médiumának, melyekből nagyméretű, pixelizált falkompozíciókat alkotott. A bikfalvi kultúrház udvarán elkészült, néprajzi motívumokat ábrázoló művek végleg ottmaradnak a falusi környezetben. A *Virágtő-fej-ház-kulcs* virágyszerű struktúrája a címből fakadóan többféle ornamentumot is rejt magában, más-más látványt megidézve: házat, kulcsot vagy egy rókafejet. A *Csillagmadár* című munkánál szintén ez a vizuális folyamat jelenik meg, viszont a madár motívuma pontosabban kivehető, a lándzsa formájú régi cserepek rendszeréből adódóan. A madárforma szeme nyolcszögű csillag alakzatban van kirakva a nyolcágú Nap-csillagot szimbolizálva, mely a székely zászlóban a jelenlegi nyolc székely szék (Marosszék, Udvarhelyszék, Gyergyószék, Csíkszék, Bardóc-Miklóvszászék, Sepsiszek, Kézdiszek, Orbaiszek) egységének a jelképeként felel meg. Az m21 tárlaton kiállított fotók mellett Szántó *Szemes-pixel* című munkáját is bemutatta a galéria padlózatán Johan van Dam együttműködésével, mely téglaporból készült keresztszemes-pixel mintázatot ábrázolt. A kanadai író, költő és műkritikus, JOHN K. GRANDE a vizuális művészeti alkotástól különállva, beatnik-szellemében fogant költeményében foglalta össze Bikfalva ihlette életérzéseit, melyet a környék gyalogösvényein, legelőin és tisztásain írt meg. A *World Walk 2014 Bikfalva* videós dokumentációban elhangzó vers központi témája a falusi természet valóságának életképeit taglalja.⁵

BEÖTHY BALÁZS Bikfalván elkészített három munkaprojektjét az m21 falán szemmagasságban elhelyezett, sétálva olvasható feliratcsíkokkal mutatta be, ahol a történet fordulópontjaihoz különféle fotókat mellékel. A három horizontvonal segítségével mutatta be az elkészült és a tervszintű művészeti projekteket, három különálló „látóteret” létrehozva. Az elbeszélésű csíkok

5 <https://www.youtube.com/watch?v=gfzuzul3vmv1>

FALUVÉGI TÜNDE
Lét Tér

KOTER VILMOS
Restructuring

beszámolnak a helyben megvalósított intervenciókról, valamint a falu egyéb jellegzetességeiről, mint a református templomban kihelyezett nagyméretű magyar zászlóról [*Címeres (országzászló)*], vagy a Csigavár legendájáról [*Feszes (csigavér)*]. Utóbbi kapcsán egy helyben megvalósított akciót is tárgyal, melyben egy több méteres juta-spárgára helyben talált cserépdarabokat erősített, egy szurdok tetejére feszítve ki azt, ahol a bikfalvi templomkert is állt. A *Laza (Sziluett)* című munkájában Beöthy a kultúrház északi hátsó falára egy helyi fa elfordított sziluettjét festette fel turmixgéppel feldolgozott csillagmoha, sör és cukor keverékével. A projekt lényege, hogy a moha újra életre keljen – az idő rövidsége miatt Beöthy egy helyi lakost kért meg, hogy két hétig locsolja azt rendszeresen.

SZIGETI GÁBOR CSONGOR ugyancsak három, helyben készített projekttel állt elő. *ChainTree* című művében három elromlott láncfűrészelt ültetett el a földre három facsemete alá, melyeknek gyökerei az idő múlásával körbefonják azokat.

A projekt egy visszafordított szimbolikus folyamatra épül, ahol a fűrész nem a fák kivágására hivatott, hanem védelmezi azokat. Ugyanakkor felhívja a figyelmet a környezetvédelemre is, a fakivágások okozta károk gyakori problémájára. A *Mobile Balance* Szigeti már többször feldolgozott interaktív land art projektje, az emberi súly mérlegszerű balanszára tett játékos kísérlet, amelynek kipróbálása ezúttal a falu kultúrház udvarán történt. Az m21 kiállításon bemutatott *Reality Landscape* egy nagyfelbontású (1080 pixel / inch) élő tájkép, mely egyetlen kameraállásból, 0-24 óráig közvetíti a tájban történő változásokat. Az egyedülálló projekt egyfajta valóság show-hoz hasonlatos élményt nyújt a tárlat látogatójának, viszont itt a fókusz a tájra irányul, és nem az emberi cselekvésre. Az élő tájkép várakozást kelt a történés iránt; a közvetítés folyamatos (ellentétben a gyenge felbontású, pár másodpercenként frissülő webkamerás képekkel). Szigeti bikfalvi munkái mellett több más interaktív installációjával és videójával is találkozhattunk a kiállításon, melyek a többnyire land art témáját ölelték fel.

FALUVÉGI TÜNDE *Lét Tér* című, faágakból és levelekből összefont struktúrája félkör alakzatban áll szabadon, belső nyílásai gótikus ablakok mintájára nyílnak. A konstrukcióban a félkörös tér egyfajta metafizikai szimbólumként jelenik meg. A természeti és a szociális környezet az emberrel alkot egy harmonikus egész kört: a saját életterünk, saját létünk és saját rejtett történeteink elfogadása összhangot képezhet a világgal. Faluvégi Szent László legendáját használta fel művében személyes mondanivalóként megörökítve, mely a nézők számára nem volt látható – a Bikfalva környékén lévő templomok falain több helyen lehet felfedezni Szent László legendáját. KOTER VILMOS ágakat vágott különböző nagyságú darabokra, ésegy fa törzse köré kötötte őket, egy nagyobb hengerformát hozva létre (*Restructuring*). A fraktálszerű struktúrát alkotó ágakat több helyről gyűjtötte össze, melyek aztán visszatértek eredeti környezetükbe, újabb természeti kontextust kapva. A Bikfalván készült rövidfilmek és a dokumentációk KOMJÁTHY MÁTÉ munkáját dicsérik.⁶

A természetművészeti workshop lehetőséget nyújtott az alkotóknak arra, hogy kizökkenjenek a hagyományos műtermi gyakorlatból, és kibővítsék ismereteiket, kutatási témákat különböző médiumokban, térbeli és experimentális megnyilvánulásokban. A természet mint téma és eszköz, változatos formában jelent meg az itt résztvevő alkotók műveiben és intervencióiban, valós és virtuális tereiben.⁷

6 <https://www.youtube.com/watch?v=a-GcgZbsamo>

7 Lásd John K. *Grande Bikfalva – Virtual and Real Space* című szövegét, mely a workshopon résztvevő alkotóművészek Bikfalván készült munkáit taglalja.